

Frans Masereel (1889 - 1972)

Uit Frans Masereel, visionair kunstenaar in verzet tegen oorlog en onrecht door Dirk Vandenberghe

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog haast Masereel zich terug naar België, maar omdat hij er officieel is uitgeschreven, is het onduidelijk of hij dienstplichtig is. Zijn stiefvader Lava geeft hem de raad snel België te verlaten. Toch duurt het nog tot oktober voor Masereel terug vlucht richting Parijs. De tekeningen die hij maakt over het oorlogsgeweld verschijnen in een editie van het blad *La Grande Guerre par les Artistes*. Dankzij Guilbeaux en Rolland kan hij vluchten naar Genève, waar hij in 1915 onbezoldigd aan de slag kan als vertaler bij het Agentschap voor Krijgsgevangenen van het Rode Kruis. Hij ontpopt er zich ook als illustrator van tal van internationale, pacifistische bladen, wat hem een karig inkomen oplevert, maar vooral bekendheid als een overtuigd tegenstander van de oorlog. Zijn werk is een onophoudelijke aanklacht tegen het cynisme en de zinloosheid van het oorlogsgeweld. Pauline en Frans leven in Genève in grote armoede. Masereel verkeert er zelfs even in levensgevaar als hij, sterk vermagerd door een gebrek aan goed voedsel, geveld wordt door de Spaanse griep, maar hij krabbelt overeind. In Genève ontstaat een hechte vriendschap met Rolland en Zweig. De Oostenrijker van joodse origine zal zijn verdere leven een groot bewonderaar blijven van Masereel, en diens werk overal aanbevelen. Hij schrijft over zijn grote bewondering voor Masereel in het indrukwekkende *De wereld van gisteren*, het levensverhaal dat hij opschreef aan het begin van WOII en verscheen in 1942, kort voor hij zelfmoord pleegde in zijn exiloorlog in Brazilië.

Ondertussen komt Masereel aan het eind van WOI in aanvaring met de Belgische autoriteiten. Zijn pacifisme komt hem duur te staan, hij wordt door België beschouwd als dienstweigeraar. Tot 1929 wordt hem daarom de toegang tot het land ontzegd. Het doet hem verdriet dat hij zijn familie niet kan bezoeken, maar zijn engagement zet hij onverminderd voort. Ook na de oorlog hekelt hij in zijn spotprenten de cynische machthebbers, die zich na vier jaar oorlogsgeweld met honderdduizenden doden plots voordoen als vredesstichters.

Als de oorlog uiteindelijk uitbreekt (in september 1939), maakt Masereel anti-nazipamfletten voor de Franse contra-propaganda. Hoewel zijn inkomsten door het nakende oorlogsgeweld in de jaren voordien flink zijn gedaald, helpt hij zo goed als hij kan Duitse en andere vluchtelingen. Als de Duitsers Parijs dreigen in te nemen, vlucht hij naar het zuiden van Frankrijk, onder andere naar Avignon, waar hij verder werkt aan tekeningen en houtsnedes die de gruwelen van de oorlog verbeelden, zoals *Danse Macabre* (1942). Om zelf aan vervolging door de collaborerende Vichy-regering te ontsnappen, regelt Masereel via het verzet een vals paspoort. Hij kan zich nu legitimeren als François Laurent, geboren in Équihen. Frans Masereel eindigde 234ste op de lijst van 100 Grootste Belgen